

PRÓZA HISTORICKÁ A VOJENSKÁ

Politický zřetel pronikal i do prózy historické. Ta měla v naší literatuře již dlouhou tradici, ale nyní se měnilo její zaměření po té stránce, že stupňovala v dříve nevidané míře svůj vztah k přítomnosti. Tím se připínala k časové poezii a rozvíjela po svém tradici veršované kroniky tak řečeného Dalimila (srov. náš Výbor I, s. 152-180), která nabývala v husitské době nové aktuálnosti zejména pro své vlastenectví. Protože nově vznikající historická próza byla prolnta vášnivým vztahem ke skutečnosti a hodnotila události stranicky, dostávala agitační ráz. Tak se vlastně postupovala historická próza s literaturou politickou.

V důsledku tohoto zaktuálnění se historická próza obohacovala o nové druhy, jako noviny a relace, ale i tradiční útvar kroniky se měnil proti obdobným památkám z předcházejících staletí. Jako nový druh, blížící se namnoze próze historické, vytvářela se próza vojenská, představovaná vojenskými řády a různými výklady válečnické taktiky. Vyvolala ji v život nejen praktická potřeba, ale i zájem širší veřejnosti o husitská vítězství.

NOVINY

České noviny mají delší tradici, než připouští literárněhistorická konvence, pokládající za jejich začátek psané noviny z r. 1495 v jindřichohradeckém archivu. Zprávy o rozličných událostech byly odedávna obsaženy v dopisech adresovaných jedincům a už v této formě bývaly opisováním sdělovány i jiným osobám, takže do jisté míry nabývaly rázu novin. Vlastními novinami v dnešním slova smyslu se stávají takovéto zprávy odosobněním a osamostatněním od listů osobně adresovaných, i když ještě dlouho postrádaly pravidelnosti. Jejich literární formu určoval zřetel k veřejnosti. Psány byly nejprve latinsky, ale rychle se přizpůsobovaly praktickým zřetelům a počesťovaly se. Tento proces je dobře vidět právě v době husitské.

K vzniku prvních novin vedl rostoucí zájem o zprávy přesahující úzké hranice místní, zvláště když šlo o věci tak významné pro široké kruhy, jako byl na počátku 15. století kostnický koncil. Teprve v pozdější době se více uplatnily kromě zpráv o různých obecných pohromách (mor, hlad, povodně atd.) i zprávy o kuriozitách. Noviny se šířily původně v opisech, ale postupně se stávaly předmětem řemeslné produkce v rozličných písařských dílnách a nabyly povahy neobyčejně účinného propagačního prostředku. Jako všechny věci denní potřeby propadaly však osudu rychlého zániku; budoucnosti byly zachovány jen v řídkých případech a náhodně.

Jako příklad latinských novin otiskujeme *noviny z Kostnice* (o českých věcech), reakční zprávy *o počtnajctm radikálním hnutí* v blízkosti pozdějšího Tábora a *o bitvě u Lipan* (je to latinská relace, která nabyla povahy novin tím, že byla listem sdělována vzdáleným adresátům); jako příklad novin českých slouží noviny *o bitvě u Domažlic*, psané z hlediska českých vítězů.